

Sygn. akt III USK 497/21

POSTANOWIENIE

Dnia 25 sierpnia 2022 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Jarosław Sobutka

w sprawie z odwołania J. M.

od decyzji Prezesa Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego w W. Oddziału Regionalnego w W.

o ustalenie ubezpieczenia społecznego rolników,
na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w dniu 25 sierpnia 2022 r.,

na skutek skargi kasacyjnej odwołującej się od wyroku Sądu Apelacyjnego we Wrocławiu

z dnia 8 października 2020 r., sygn. akt III AUa 218/20,

1. odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania,

2. zasądza od J. M. na rzecz Prezesa Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego Oddział Regionalny w W. kwotę 240 zł. (dwieście czterdzieści złotych) tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego w postępowaniu kasacyjnym.

UZASADNIENIE

Wyrokiem z dnia 8 października 2020 r. (sygn. akt III Ua 218/20) Sąd Apelacyjny we Wrocławiu III Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych, na skutek apelacji J. M. od wyroku z dnia 16 grudnia 2019 r. (sygn. akt VII U 1183/19) Sądu Okręgowego w Świdnicy Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych, w sprawie o ustalenie ubezpieczenia społecznego rolników, z powództwa J. M. przeciwko Prezesowi Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego w W. Oddział Regionalny w W., którym Sąd Okręgowy w Świdnicy oddalił odwołanie wnioskodawczyni od decyzji Prezesa Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego z dnia 12 lipca 2019

r. (w decyzji stwierdzono ustanie w stosunku do wnioskodawczynie ubezpieczenia społecznego w zakresie ubezpieczenia wypadkowego, chorobowego i macierzyńskiego oraz emerytalno-rentowego od 1 czerwca 2019 r. oraz obowiązku opłacania składek za to ubezpieczenie) - oddalił apelację oraz zasądził od wnioskodawczynie na rzecz strony pozwanej kwotę 240 zł tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego w postępowaniu apelacyjnym.

Pismem z dnia 11 lutego 2021 r. skargę kasacyjną od wskazanego wyroku z dnia 8 października 2020 r. wniosła J. M., zaskarżając ww. wyrok w całości. Skarżąca przedmiotowemu rozstrzygnięciu zarzuciła:

1. na podstawie art. 398³ § 1 pkt 1 k.p.c. - naruszenie przepisu prawa materialnego, a to art. 5a ust. 6 ustawy z dnia 20 grudnia 1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników, poprzez jego błędną wykładnię, skutkującą wadliwym przyjęciem, iż o ustaniu ubezpieczenia rolniczego winny decydować wyłącznie względy natury formalnej tj. zrealizowanie (lub niezrealizowanie) przez rolnika obowiązku, o którym mowa w przepisie art. 5a ust. 4 ww. ustawy, podczas gdy w ocenie skarżącej ubezpieczenie społeczne rolników nie powinno być po prostu wygaszane a rzeczywistym kryterium zachowania ubezpieczenia społecznego rolników jest i powinna być wysokość podatku dochodowego, o której mowa w ust. 1 pkt 5 wskazanej ustawy;

2. na podstawie art. 398³ § 1 pkt 2 k.p.c. - naruszenie przepisu postępowania, a to art. 378 k.p.c., mające istotny wpływ na wynik sprawy, poprzez nierozpoznanie apelacji w zakresie, w jakim skarżąca zarzucała niezasadne odmówienie przez Sąd *a quo* waloru wiarygodności jej depozycjom dotyczącym udzielenia jej przez pracownika Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego oczywiście błędnego pouczenia poprzez wskazanie, że przedkładanie oświadczenia, o którym mowa w przepisie art. 5a ust. 4 ustawy z dnia 20 grudnia 1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników nie jest konieczne, albowiem „organ może sam uzyskać wgląd do stosownych danych podatkowych” i ustalić we własnym zakresie okoliczności, warunkujące dalsze podleganie przez skarżącą rolniczemu ubezpieczeniu społecznemu, a tym samym nierozpoznanie apelacji w zakresie, w jakim podstawą do przywrócenia wnioskodawczynie uchybionego terminu do złożenia stosownego oświadczenia było udzielenie jej oczywiście

błédnego pouczenia przez KRUS, tym bardziej, gdy podstawą wydania zaskarżonej decyzji KRUS była z kolei oczywiście wadliwa informacja pochodząca z Urzędu Gminy [...] w przedmiocie przekroczenia progu dochodowego przez skarżącą.

W związku z zaprezentowanymi zarzutami, skarżąca wniosła o:

1. przyjęcie niniejszej skargi kasacyjnej do rozpoznania przez Sąd Najwyższy - Izbę Pracy i Ubezpieczeń Społecznych;
2. zmianę zaskarżonego orzeczenia poprzez ustalenie, iż skarżąca pozostawała objęta ubezpieczeniem społecznym rolników w okresie od dnia 1 czerwca 2019 r. do chwili obecnej;
3. wyznaczenie terminu rozprawy w przedmiotowej sprawie;
4. zasądzenie od organu na rzecz skarżącej kosztów postępowania przed Sądami pierwszej i drugiej instancji oraz przed Sądem Najwyższym - w tym kosztów zastępstwa adwokackiego według norm przepisanych.

W dołączonym do skargi kasacyjnym wniosku o przyjęcie jej do rozpoznania, skarżąca wskazała na potrzebę wykładni przepisów prawnych wywołujących rozbieżności w orzecznictwie Sądów, tj. art. 5a ust. 6 ustawy z dnia 20 grudnia 1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników - jednocześnie wniosek o przyjęcie skargi do rozpoznania motywując faktem, iż jest ona oczywiście uzasadniona.

W odpowiedzi na wywiedzioną w przedmiotowej sprawie skargę kasacyjną, pismem z dnia 16 lipca 2021 r. Prezes Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego wniósł o wydanie postanowienia odmawiającego przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania, a w razie przyjęcia o oddalenie jej jako bezzasadnej, jednocześnie wnosząc o zasądzenie od powoda kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych.

Następnie, pismem z dnia 26 lipca 2021 r., skarżąca J. M. na podstawie art. 380 k.p.c. złożyła wniosek o poddanie kontroli przez Sąd Najwyższy pkt II postanowienia Sądu Apelacyjnego we Wrocławiu III Wydziału Pracy i Ubezpieczeń Społecznych z dnia 27 maja 2021 r., (sygn. akt III WSC U 15/21), poprzez wskazanie, że jej zdaniem Sąd Apelacyjny mylnie ustalił wartość przedmiotu zaskarżenia na kwotę 2.760 zł, w sytuacji, kiedy wartość ta powinna wynosić 23 924 zł.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zdaniem Sądu Najwyższego, brak jest podstaw aby przyjąć do rozpoznania wywiedzioną w niniejszej sprawie skargę kasacyjną.

W judykaturze wielokrotnie wypowiedziano się na temat charakteru skargi kasacyjnej. Wskazano m.in., że skarga kasacyjna została ukształtowana w przepisach Kodeksu postępowania cywilnego jako nadzwyczajny środek zaskarżenia, nakierowany na ochronę interesu publicznego, przez zapewnienie rozwoju prawa, jednolitości orzecznictwa oraz prawidłowej wykładni, a także w celu usunięcia z obrotu prawnego orzeczeń, wydanych w postępowaniu dotkniętym nieważnością lub oczywiście wadliwych, nie zaś jako ogólnie dostępny środek zaskarżenia orzeczeń, umożliwiający rozpoznanie sprawy w kolejnej instancji sądowej (zob. np. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 13 czerwca 2018 r., II CSK 71/18, LEX nr 2508085).

W pierwszej kolejności, wniesiona do Sądu Najwyższego skarga kasacyjna podlega badaniu (na etapie przedsądu) spełnienia przez nią warunków formalnych. Otóż zgodnie z art. 398⁹ § 1 k.p.c. Sąd Najwyższy przyjmuje skargę kasacyjną do rozpoznania, jeżeli w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne, jeżeli istnieje potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów, jeżeli zachodzi nieważność postępowania lub jeżeli skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona.

Skarżąca, we wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania wskazała, że jej zdaniem istnieje potrzeba wykładni przepisów prawa (tj. art. 5a ust. 6 ustawy z dnia 20 grudnia 1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników), wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów, wskazując równolegle, iż przedmiotowa skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona.

Już na wstępie widać, że zaprezentowany przez skarżącą sposób argumentacji wniosku podważa jego zasadność. Nie można bowiem twierdzić, że skarga jest oczywiście uzasadniona - co oznacza oczywistą bezzasadność zaskarżonego orzeczenia, a więc niewymagającą jakichkolwiek dociekań lub analiz, a jednocześnie wskazywać na istnienie rozbieżności jurydycznych, tym samym wymagających z natury rzeczy pogłębionych rozważań sprowadzających się do

konieczności dokonania wykładni wskazanych przepisów (zob. wyrok Sądu Najwyższego z 17 lipca 2019 r., III CSK 148/19, LEX nr 2751796 oraz postanowienie Sądu Najwyższego z 26 kwietnia 2018 r., IV CSK 577/17, LEX nr 2497710).

Niemniej jednak, przechodząc do ogólnych rozważań na temat przesłanek zawartych w treści przepisu art. 398⁹ § 1 k.p.c., Sąd Najwyższy wskazuje na jednolity pogląd prezentowany w literaturze, stanowiący, że powołanie przez stronę skarżącą przesłanki istnienia potrzeby wykładni przepisów prawnych, budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów, wymaga wskazania, że określony przepis prawa, mimo że budzi poważne wątpliwości, nie doczekał się wykładni, bądź jego niejednolita wykładnia wywołuje rozbieżności w orzecznictwie sądów w podobnych stanach faktycznych, przy czym obligatoryjne jest przytoczenie sprzecznych orzeczeń (tak M. Manowska [w:] A. Adamczuk, P. Pruś, M. Radwan, M. Sieńko, E. Stefańska, M. Manowska, Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Tom I. Art. 1-477(16), wyd. IV, Warszawa 2021, art. 398(9) i powołane tam orzecznictwo).

Natomiast, w odniesieniu do przesłanki odnoszącej się do oczywistej zasadności skargi kasacyjnej, bezdyskusyjnym jest, że oparcie wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania na przesłance uregulowanej w art. 398⁹ § 1 pkt 4 k.p.c., wymaga wykazania niewątpliwej, widocznej na pierwszy rzut oka, bez konieczności głębszej analizy, sprzeczności wyroku z przepisami prawa niepodlegającymi różnej wykładni (tak A. Turczyn [w:] Kodeks postępowania cywilnego. Postępowanie procesowe. Komentarz aktualizowany, red. O. M. Piaskowska, LEX/el. 2022, art. 398⁹).

Przechodząc zaś do szczegółowych rozważań, które przeważały o odmowie przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania, Sąd Najwyższy wskazuje, że co prawda skarżący, uzasadniając przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania, trafnie uwypuklił rozbieżność stanowisk judykatury co do zakresu i przedmiotu oraz znaczenia informacji, do której udzielania zobowiązany jest rolniczy organ rentowy. Rozbieżność taka rzeczywiście istniała, co do stanów faktycznych zaistniałych bezpośrednio po istotnej zmianie art. 5a ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników dokonanej w art. 1 pkt 3 ustawy z dnia 2 kwietnia 2004 r. o zmianie ustawy

o ubezpieczeniu społecznym rolników oraz o zmianie niektórych innych ustaw (Dz.U. Nr 91, poz. 873) w związku z przejściową regulacją art. 5 tej ustawy (tak wskazane przez skarżącego wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 22 stycznia 2008 r., I UK 238/07, OSNP 2009 nr 5-6, poz. 76; z dnia 4 kwietnia 2008 r., I UK 287/07, OSNP 2009 nr 13-14, poz. 182 oraz z dnia 27 listopada 2012 r., I UK 269/12, OSNP 2013 nr 19-20, poz. 240).

Jednakże zaprezentowane stanowisko straciło obecnie na aktualności. Wymienione przez skarżącą orzeczenia, zapadły w latach od 2007 do 2012 r. W tym miejscu kluczowym jest powołanie się na uchwałę składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 17 września 2015 r. (III UZP 1/15, OSNP 2016 nr 4, poz. 46), w której jednoznacznie stwierdzono, że brak indywidualnego pouczenia ubezpieczonego przez organ rentowy o wynikającym z art. 5a ust. 3 i 4 ustawy z dnia 20 grudnia 1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników obowiązku złożenia w terminie zaświadczenia właściwego organu podatkowego o wysokości należnego podatku dochodowego od prowadzonej pozarolniczej działalności gospodarczej, nie powoduje uchylenia określonego w art. 5a ust. 6 tej ustawy skutku w postaci ustania ubezpieczenia społecznego rolników. W przedmiotowej uchwale Sąd Najwyższy wskazał również, że regulację z art. 5a ustawy z dnia 20 grudnia 1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników, można uznać za całościowo zamkniętą, co do warunków ustania ubezpieczenia społecznego rolników. Nie ma w niej warunku pouczenia ubezpieczonego o obowiązku złożenia zaświadczenia o wysokości podatku jako przesłanki skutku z art. 5a ust. 6 tej ustawy. Jeżeli od indywidualnego pouczenia miałyby zależeć regulacja materialnoprawna z art. 5a ust. 6, to i obowiązek pouczenia jako warunek (*sine qua non*) powinien mieć wyraźne źródło w prawie materialnym. Tam gdzie ustawodawca zastrzega pouczenie ubezpieczonego, tam też je wyraźnie określa (art. 39a ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników oraz art. 138 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych) i tylko w takim zakresie jego brak może rodzić skutki prawne. Sąd Najwyższy w niniejszym składzie w pełni podziela zaprezentowane wyżej stanowisko.

Wspomniana uchwała (III UZP 1/15) czy orzecznictwo Sądu Najwyższego, które zapadło w oparciu o tę uchwałę, stanowią wyłącznie ujednolicenie linii

orzeczniczej, która na kanwie wprowadzanych zmian tylko się umacniała. W jednym z tych orzeczeń (które zresztą również zostało wskazane przez skarżącą) Sąd Najwyższy wypowiedział się odnośnie kwestii związanej z przywróceniem uchybionego terminu – w świetle art. 5a ust. 4 i 7 ustawy z dnia 20 grudnia 1990 r., wskutek zdarzeń losowych. W judykacie wskazano, że zdarzeniami losowymi nazwać można wszystkie takie zdarzenia, które są zależne od losu, nieprzewidywalne, niemożliwe do uniknięcia nawet przy zachowaniu należytej staranności o swoje sprawy. Prosta wykładnia językowa prowadzi do wniosku, że rozumienie zwrotu "zdarzenie losowe" nie może być ograniczone do przypadków siły wyższej oraz do klęsk i innych wydarzeń spowodowanych działaniem żywiołów lub sił przyrody. Działania człowieka też mogą być uznane, w określonych sytuacjach, za zdarzenia losowe wywołujące ujemne skutki dla innego człowieka. Reasumując, Sąd Najwyższy stwierdził, że zdarzenie losowe jest pojęciem szerszym od siły wyższej i oznacza spowodowane zarówno działaniem sił przyrody jak i działaniem innego człowieka zdarzenie nieprzewidywalne, niemożliwe do uniknięcia i niezależne od woli osoby wywodzącej z niego skutki prawne. Nie obejmuje jednak niezajomości przepisów prawa, ani niezawinienia ubezpieczonego w niedochowaniu ustawowego terminu (zob. w szczególności Wyrok Sądu Najwyższego z 3 lutego 2016 r., I UK 176/14, LEX nr 2288913 – i wskazane tam orzecznictwo).

Na zakończenie, aby rozwiązać w niniejszej sprawie wszelkie wątpliwości, uwadze należy poddać jeszcze jedno orzeczenie, odwołujące się w swoich wywodach do wskazanego m.in. przez skarżącą wyroku Trybunału Konstytucyjnego z 13 marca 2006 r. (P 8/05, OTK-A 2006, nr 3, poz. 28). W zaprezentowanych w uzasadnieniu tego wyroku (wyrok Sądu Najwyższego z dnia 2 lutego 2012 r., III UK 51711) rozważaniach, poczynionych na podstawie zapadłych w zbliżonych stanach faktycznych sprawach, wskazano, że wyznaczenie terminu udokumentowania formy opodatkowania prowadzonej działalności oraz wysokości uzyskanego dochodu miało na celu racjonalizację zasad podlegania ubezpieczeniu społecznemu rolników. Chodziło o to, aby w określonym przez ustawodawcę terminie rolnicy przedstawiali dokumenty, na podstawie których można dokonać weryfikacji ich uprawnień do objęcia lub kontynuowania rolniczego ubezpieczenia

społecznego. Nie sposób zatem zgodzić się ze stanowiskiem skarżącej, że o ustaniu rolniczego ubezpieczenia społecznego osób prowadzących pozarolniczą działalność gospodarczą decyduje jedynie kwota należnego podatku dochodowego od przychodów z tej działalności. Rolnik prowadzący pozarolniczą działalność gospodarczą i zamierzający nadal podlegać ubezpieczeniu społecznemu rolników z mocy art. 5a ustawy z dnia 20 grudnia 1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników (zgodnie z ust. 4 tego artykułu), powinien udokumentować kwotę należnego podatku dochodowego od przychodów z pozarolniczej działalności gospodarczej za poprzedni rok podatkowy zaświadczeniem właściwego naczelnika urzędu skarbowego, złożonym w Kasie Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego do dnia 31 maja każdego roku podatkowego. Termin do dokonania tej czynności jest terminem prawa materialnego, a jego niedochowanie implikuje - w myśl ust. 6 komentowanego artykułu - ustanie rolniczego ubezpieczenia społecznego (tak wyrok Sądu Najwyższego z 2 lutego 2012 r., III UK 51/11, OSNP 2013, nr 1-2, poz. 14).

Biorąc powyższe pod uwagę Sąd Najwyższy, na podstawie art. 398⁹ § 2 k.p.c., odmówił przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania. O kosztach postępowania kasacyjnego orzeczono na podstawie art. 98 k.p.c., § 9 ust. 2 i § 10 ust. 4 pkt 2 rozporządzenia z dnia 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych (jednolity tekst: Dz.U. z 2018 r., poz. 265).

[as]